

VAN LIESHOUT & PARTNERS

Vermogensbeheer

**BIJLAGE bij de VERMOGENSBEHEER- en de ADVIESOVEREENKOMST tussen
CLIENT en VAN LIESHOUT & PARTNERS N.V.**

INHOUD EN RISICO'S VAN FINANCIËLE INSTRUMENTEN

Inleiding

De samenstelling van uw effectenportefeuille moet passen bij de persoonlijke en financiële situatie van Cliënt. Cliënt dient zich daarom goed te vergewissen en bewust te zijn van de risico's, die met beleggen gepaard gaan, en deze te aanvaarden. Cliënt verklaart te erkennen en te begrijpen dat de waarde van beleggingen in financiële instrumenten, waaronder effecten, kan fluctueren en dat in het verleden behaalde resultaten geen garantie bieden voor de toekomst.

Cliënt verklaart te erkennen en te begrijpen dat, indien hij bij het beleggen gebruik maakt van effectenkrediet en/of geleend geld, de hieraan verbonden risico's aanmerkelijk worden vergroot, waarbij de kans bestaat dat de inleg verloren gaat of dat er een schuld wordt overgehouden.

Geldbedragen beleggen die u op korte termijn (maximaal 1 jaar) nodig heeft voor uw levensonderhoud of direct noodzakelijke uitgaven en investeringen, is niet verstandig. En indien uw vermogen dient om in uw toekomstige (pensioen)inkomen te voorzien of om dit (pensioen)inkomen aan te vullen, moet u zich afvragen of beleggen wel voor de hand ligt.

Hoeveel risico u met beleggen wilt lopen en of u zich daar ook goed bij voelt, dient u zich zelf terdege af te vragen. Uw beleggingen kunnen immers - zowel op korte als op langere termijn - een hoger, maar ook een lager rendement opleveren dan u had verwacht.

Het is dus belangrijk dat u zich goed informeert over de risico's die u kunt lopen en over de hoogte ervan. U dient daarbij ook altijd te beseffen dat risico en rendement niet los van elkaar gezien kunnen worden. De kans op een hoog rendement op grond van een hoger genomen risico sluit de kans op grote verliezen bepaald niet uit.

Door een evenwichtige, bij uw (risico)profiel passende, spreiding over meerdere beleggingscategorieën, zoals aandelen, aandelen in combinatie met opties, obligaties, onroerend goed, hedge funds en liquiditeiten, aan te brengen kunt u de risico's beperken. Deze beleggingscategorieën kunnen op hun beurt weer worden gespreid over bedrijven, bedrijfstakken (sectorale spreiding), landen, valuta's (geografische spreiding) en looptijden. Beleggen in aandelen en - veelal - in daarvan afgeleide producten zoals opties kunnen het hoogste risico opleveren. Afhankelijk van uw risicobereidheid, uw risicobeleving en uw ervaring als belegger dient u dus meer of minder in deze hoogste risicocategorieën te beleggen.

U kunt een effectenportefeuille opbouwen uit individuele effecten of (mede) beleggen in beleggingsfondsen in de verschillende risicocategorieën, waarmee u eveneens vermindering van specifieke risico's kunt bereiken.

Risico's algemeen

Financiële markten leveren risico's op. Ten aanzien van aandelenbeleggingen worden twee soorten risico's onderscheiden. Ten eerste de marktrisico's. Deze treffen in principe alle ter beurse genoteerde aandelen in meer of mindere mate. Marktrisico's ontstaan onder andere door de algemene inflatie- en renteontwikkeling, politieke onevenwichtigheden en demografische veranderingen. Ten tweede loopt u als belegger in aandelen ondernemingspecifieke risico's. Deze zijn uniek voor het betreffende bedrijf dat u in portefeuille heeft. Hoe meer spreiding over meerdere aandelen wordt aangebracht, hoe lager dit specifieke risico wordt.

Als u voornamelijk in aandelen belegt, moet u er rekening mee houden dat de voordelen hiervan pas op lange termijn (> 5 jaar) gerealiseerd kunnen worden. Een langere beleggingshorizon heeft in principe een dempend effect op de risico's, die u met uw effectenportefeuille loopt.

Factoren die van invloed zijn op de waarde van uw vastrentende portefeuille zijn onder andere het algemene inflatiepeil, het monetaire beleid van de centrale bank, de ontwikkeling van de staatsschuld en dientengevolge rentewijzigingen (renterisico). Voor beleggingen in andere obligaties dan staatsleningen is ook de kwaliteit van de debiteur een risicofactor alsmede de algemene risicoperceptie van de beleggers met betrekking tot de kredietwaardigheid van uitgevende instellingen. Tot slot is de resterende looptijd van een lening van belang. Een obligatie met relatief lange resterende looptijd zal bij veranderingen in hiervoor genoemde factoren sterkere koersschommelingen vertonen dan een kortlopende lening.

Voor beleggingen in een andere valuta dan de eigen munteenheid loopt u valutarisico. Rente- en inflatieverschillen en internationale kapitaalstromen tussen landen kunnen er onder andere toe leiden dat de wisselkoersen veranderen.

Hierna worden de kenmerken van de verschillende beleggingscategorieën beschreven, alsmede de daaraan verbonden specifieke beleggingsrisico's.

Aandelen

Aandelen zijn deelnemingen in het aandelenkapitaal van een vennootschap. De aandeelhouder mag zich - economisch gezien - beschouwen als eigenaar van een deel van het bedrijf. Aandelen kunnen op naam zijn gesteld of aan toonder luiden. Aandelen vormen risicodragend kapitaal. De waardeontwikkeling is vooral afhankelijk van de gerealiseerde en verwachte kasstromen. Aandeelhouders hebben pas recht op dividend, nadat alle overige kapitaalverschaffers het aan hen toekomend rendement hebben ontvangen. In geval van faillissement kan de waarde van het aandeel teruglopen tot nul.

Aandelenkoersen kunnen sterk fluctueren door positieve of negatieve berichten, zowel over macro-economische ontwikkelingen als over de onderneming zelf. Het risico kan ook per onderneming sterk verschillen. Zo bestaan naast courante aandelen (genoteerd aan een officiële effectenbeurs en waarin regelmatige handel bestaat) ook incurante aandelen. De handel daarin verloopt minder gemakkelijk, omdat er weinig of geen aanbod is of omdat er niet regelmatig in wordt gehandeld. Een grote aan- of verkoop leidt direct tot een stijgende of dalende koers. Soms kunnen ook courante aandelen door acute (economische) ontwikkelingen tijdelijk onverhandelbaar raken. De risico's van een belegging in aandelen kunnen dus zeer verschillend zijn, afhankelijk van onder meer de ontwikkelingen bij de onderneming en de kwaliteit van het management. Aandelen bieden dan ook een onzeker rendement, terwijl u daarnaast de kans loopt uw inleg te verliezen.

Obligaties

Obligaties zijn schuldbewijzen, uitgegeven door een (overheids)instelling of een onderneming (bedrijfsobligaties). Een obligatie levert in de regel een vaste rente (coupon) op en aflossing van de hoofdsom aan het einde van de looptijd. Als u in obligaties belegt, leent u in feite geld aan een instelling of onderneming.

Er bestaan bijzondere vormen van obligaties. Deze kunnen betrekking hebben op de wijze van rentebetaling, de wijze van aflossing, de wijze van uitgifte en bijzondere leningvoorwaarden. Het rendement op de obligatie kan (bijvoorbeeld) mede afhankelijk worden gesteld van de geldende rentestand of van de winst van de instelling die de obligaties heeft uitgegeven (zoals winstdelende obligaties en inkomstenobligaties). Er bestaan ook obligaties waarop geen rente wordt uitbetaald (zerobonds). Het rendement op deze obligaties wordt verkregen uit het verschil tussen de uitgiftekoers en de latere aflossingskoers. Bijzondere vormen van obligaties vormen ook de converteerbare obligaties (zie hieronder).

Ook een belegging in obligaties draagt risico's met zich mee. De koers van de obligatie, met name van belang indien u voor afloop van de lening de obligatie wilt of moet verkopen of kopen, kan fluctueren en is onder meer afhankelijk van de ontwikkeling van de marktrente en de kredietwaardigheid van de uitgevende onderneming of instelling (rating). Wijzigingen van de marktrente veroorzaken koersschommelingen. De kredietwaardigheid van de uitgevende instelling vormt ook een belangrijke risicofactor. De uitgevende instelling kan in betalingsproblemen raken of failliet gaan, in welk geval de obligatiehouders de positie van concurrente onverzekerde crediteuren hebben, tenzij ten behoeve van de obligatiehouders zekerheden zijn bedongen. Dit kredietrisico is kleiner indien de uitgevende onderneming of overheid financieel gezond is, op basis waarvan voor deze een hoge "rating" (kredietbeoordeling) geldt.

Over het algemeen zullen de koersen van obligaties minder fluctueren dan die van aandelen. Normale obligaties bieden kortom een vooraf vastgesteld rendement en een relatief stabielere koers dan aandelen, zolang er geen betalingsproblemen zijn. Ontstaan deze problemen wél, dan kunt u ook bij obligaties niet zeker zijn van het rendement en uw inleg verliezen.

(Nederlandse) staatsobligaties gedemineerd in Euro's zijn in theorie risicovrij indien de obligaties tot het einde van de looptijd in portefeuille worden gehouden.

Converteerbare obligaties

Converteerbare obligaties zijn obligaties die onder bepaalde voorwaarden (meestal op verzoek van de belegger) gedurende een bepaalde periode kunnen worden omgewisseld (conversie) tegen aandelen of worden terugbetaald in contanten. Een "convertible" heeft kenmerken van zowel aandelen als obligaties. De risico's zijn daarom ook in principe hoger dan die van gewone obligaties. Wij verwijzen u daarom naar de risico's die zijn beschreven bij de categorie aandelen.

Warrants

Een warrant is een financieel instrument dat de houder het recht geeft om gedurende een vastgestelde periode een bepaald aantal (certificaten van) aandelen, obligaties of in een enkel geval een bepaalde hoeveelheid vreemde valuta's of goederen te kopen (call warrant) of te verkopen (put warrant) tegen een vooraf vastgestelde prijs. Warrants lijken daarmee op opties. Zij worden echter niet uitgegeven door een beurs, maar door financiële ondernemingen, zoals banken of effecteninstellingen. Een warrant vertegenwoordigt dus een recht jegens het uitgevende bedrijf.

De risico's bij het beleggen in warrants zijn veel groter dan de risico's bij het beleggen in aandelen. Door de beperkte looptijd van de warrant kan het recht om de onderliggende waarde te kopen of te verkopen waardeloos aflopen, waardoor uw inleg geheel verloren gaat. Bovendien zal de prijs bij prijswijzigingen van de onderliggende waarde door de hefboomwerking veel meer kunnen uitslaan dan de prijswijziging van de onderliggende waarde zelf. Dat geldt dus ook bij prijsdalingen van de onderliggende waarde.

De risico's van warrants zijn vergelijkbaar met de risico's bij het kopen van callopties, met dien verstande dat warrants nog een extra risico opleveren. Bij opties, die via de Clearing lopen, bestaat de garantie dat er gehandeld kan worden, maar bij warrants blijft altijd sprake van afhankelijkheid van de financiële positie van de betreffende onderneming. In tegenstelling tot bij opties kunt u ook geen warrants schrijven.

Opties

Een optie is een gestandaardiseerd contract waarbij de partij die de optie verstrekt (de "schrijver") aan zijn wederpartij het recht toekent om een onderliggende waarde, bijvoorbeeld een pakket aandelen, gedurende of aan het einde van een overeengekomen periode, de uitoefenperiode, te kopen (call optie) of te verkopen (put optie) tegen een vooraf vastgestelde prijs (uitoefenprijs) of waarvan overeengekomen is op welke wijze de prijs bepaald zal worden. Voor dit recht betaalt de wederpartij een premie aan de schrijver.

Meestal is dit recht gedurende de uitoefenperiode verhandelbaar: zowel call opties als put opties kan men gedurende de looptijd kopen en verkopen. U sluit uw positie dan. Indien u dat niet doet, zal de optie aflopen aan het eind van de uitoefenperiode, op de expiratedatum. De tegenpartij van een koper van een call optie is de verkoper van de call optie en de tegenpartij van een koper van een put optie is de verkoper van de put optie: de daarbij geldende prijs (vergelijk de door de eerste koper betaalde premie) is onder meer afhankelijk van de waardeontwikkeling van de onderliggende waarde, de beweeglijkheid van die onderliggende waarde en de looptijd van de optie.

Bij het sluiten van een optiecontract behoeft maar een gering deel van de onderliggende waarde te worden verrekend. Hierdoor leidt een koersschommeling van de onderliggende waarde tot grotere winsten of verliezen voor de koper en/of verkoper van een optie (de hefboomwerking). De koper van een optie loopt het risico dat de betaalde premie, dus de gehele inleg, verloren gaat.

Het verkopen of schrijven van opties

De tegenpartij van de eerste koper van een optie is de schrijver van de optie. Een schrijver van een optie neemt de verplichting (geen recht) op zich om de onderliggende waarde te leveren (schrijver van de call optie) of af te nemen (schrijver van de put optie) tegen de afgesproken prijs. De schrijver heeft dus een leveringsplicht of afnameplicht, waarvoor hij een premie ontvangt.

Bij het schrijven van opties wordt onderscheid gemaakt tussen het gedekt en ongedekt schrijven van opties. Onder gedekt schrijven wordt verstaan het schrijven van een call optie op de onderliggende waarde die de schrijver zelf in bezit heeft (hij kan dus aan zijn leveringsverplichting voldoen).

Bij het ongedekt schrijven heeft men deze stukken niet in bezit en zullen deze tegen de dan geldende koers alsnog moeten worden geleverd. Het schrijven van put opties wordt altijd als ongedekt beschouwd (men is immers verplicht de onderliggende waarde te kopen, indien de koper van de optie van zijn recht gebruik wenst te maken). Om er zeker van te zijn dat een schrijver van een put optie aan zijn verplichtingen kan voldoen, dient hij een zekerheid (margin) te voldoen.

De schrijver van een optie kan te maken krijgen met (onbeperkte) verliezen, die vele malen groter kunnen zijn dan de ontvangen premie. Hierbij dient onderscheid te worden gemaakt bij het gedekt en ongedekt schrijven van opties. Het gedekt schrijven van een call optie kan bij een effectenportefeuille voor extra rendement zorgen. Bij het ongedekt schrijven van opties kunnen de verliezen in principe onbeperkt zijn. Zorgvuldig dient te worden

afgewogen of een dergelijke transactie voor u geschikt is, mede gelet op uw financiële positie en het doel van uw beleggingen.

Onroerend goed

Onroerend goed heeft over het algemeen een stabielere waarde dan een bedrijf. Maar ook in vastgoed beleggen gaat gepaard met risico's die samen hangen met de renteontwikkelingen, de algemene economische ontwikkelingen en de politieke stabiliteit van het land waarin het onroerend goed gelegen is. Het kan ook verschil uitmaken of wordt belegd in de ontwikkeling van vastgoed, kantoorgebouwen en/of andere bedrijfsopstallen, winkels of (vakantie)woningen, dan wel een mix daarvan. De meeste beleggers investeren niet zelf direct in onroerend goed, maar beleggen in een beursgenoteerd en goed verhandelbaar onroerendgoedfonds. Ook voor onroerend goed geldt in zijn algemeenheid dat het rendement onzeker is en dat u de kans loopt uw inleg te verliezen.

Hedge funds

Een hedge fund is een beleggingsfonds waarbij de fondsbeheerder tracht een optimaal rendement te realiseren onafhankelijk van de richting van de officiële aandelen- of obligatiemarkten. De nadruk ligt op het behalen van een absoluut rendement en niet zozeer op het beter presteren dan een index. Een van de verschillen tussen hedge funds en klassieke beleggingsfondsen is dat hedge funds gebruik maken van een breder scala aan instrumenten en handelstechnieken. Zo kunnen derivaten worden gebruikt ter bescherming van het rendement of kunnen aandelen worden verkocht om te profiteren van dalende aandelenkoersen, zonder dat deze aandelen in het bezit zijn van het hedge fund (short verkopen).

Aangezien het selecteren van hedge funds, die (veelal) niet als beleggingsfondsen onder toezicht staan, een behoorlijke inspanning vergt, beleggen particulieren vaak in hedge funds via een "fund of hedge funds". Een fund of hedge funds belegt zoveel mogelijk in meerdere succesvolle hedge funds en probeert op die manier de bestendigheid van het rendement te verbeteren door verschillende strategieën en beleggingswaarden te combineren ofwel te spreiden. Het gebrek aan toezicht maakt de hedge fundsector ondoorzichtig. Het zelf beleggen via hedge funds vereist een gedegen kennis van de strategie, de hefboom en het liquiditeitsrisico van de hedge funds. Daarnaast is een goed begrip van complexe handels- en derivatenstrategieën van belang.

Alternative investments

"Alternative investments" zijn beleggingen in niet- of minder traditionele beleggingscategorieën. Onder deze categorie vallen onder andere: private equity, venture capital, structured products, commodities, direct onroerend goed en derivaten zoals futures en turbo's. De beleggingen in deze categorie hebben een afwijkend risico/rendementsprofiel in vergelijking tot de traditionele beleggingscategorieën zoals aandelen en obligaties. De risico's van de afzonderlijke beleggingen uit de categorie Alternative investments in termen van beweeglijkheid van de resultaten, zijn zeer divers.

Trackers

Een tracker (ook wel een ETF genoemd) is een beleggingsfonds dat als doel heeft zo goed mogelijk een bepaalde index te kopiëren. Trackers hebben een aantal belangrijke voordelen ten opzichte van gewone beleggingsfondsen. Ten eerste zijn de kosten vaak lager dan van een gewoon fonds. Ten tweede presteren veel beleggingsfondsen op de lange termijn slechter dan de index die zij volgen. Tot slot belegt een tracker vaak in meer onderliggende aandelen dan een gewoon beleggingsfonds, waardoor het risico lager is. Het voordeel van een tracker gaat vooral op in liquide en ontwikkelde aandelenmarkten. Aangezien de obligatiemarkt meer versnipperd en minder efficiënt is, kunnen beleggingsfondsen in deze markt wel eenvoudiger outperformance behalen.

Van origine koopt de aanbieder van de tracker alle onderliggende effecten van de index die de tracker kopieert. De waarde van de tracker is dan perfect gecorreleerd met de waarde van de gevolgde index. Dit worden fysieke trackers genoemd. De laatste jaren is er een sterke opkomst van zogenaamde synthetische trackers. In tegenstelling tot traditionele ETF's beleggen synthetische trackers niet in de aandelen of obligaties van de index die zij volgen, maar werken deze trackers met derivatenconstructies. In plaats van het kopen van de onderliggende aandelen uit de index wordt het belegd vermogen overgeheveld naar een zakenbank. De desbetreffende zakenbank garandeert dat zij het rendement van de index uitbetaalt. Het risico voor de belegger in de synthetische tracker is dat de zakenbank zijn verplichtingen niet kan nakomen. Daarom houdt de bank ten behoeve van de tracker een onderpand aan, dat op papier minstens evenveel waard is als de waarde van de ETF's. Dat onderpand kan losstaan van de desbetreffende index. Zo kan het voorkomen dat een tracker op Nederlandse aandelen een onderpand heeft van Amerikaanse aandelen. Als de zakenbank omvalt, blijft de houder van de ETF met deze stukken zitten. Dit noemt met het tegenpartijrisico.

Hoewel fysieke trackers geen last hebben van het hierboven beschreven tegenpartijrisico, komt dit risico wel op een andere wijze tot uitdrukking. Fysieke trackers lenen met grote regelmaat een gedeelte van de onderliggende aandelen uit aan partijen die short willen gaan op de desbetreffende index. De opbrengst van het uitlenen komt deels ten goede aan de tracker en deels aan de aanbieder.

Ook voor het uitlenen van onderliggende aandelen eist de aanbieder van de tracker een onderpand, die overigens wederom kan verschillen met de desbetreffende index. Indien de lener van de aandelen niet meer aan zijn verplichtingen kan voldoen en de waarde van het onderpand minder is dan de waarde van de uitgeleende aandelen, zal de bezitter van de tracker een verlies lijden.

Valutarisico

Voor alle beleggingsproducten (dus ook voor opties, futures, en andere financiële instrumenten) geldt dat u, indien deze in een andere valuta dan de Euro worden genoteerd, behalve de reeds genoemde risico's tevens het koersrisico van de betreffende valuta ten opzichte van de Euro loopt, tenzij het valutarisico wordt afgedekt.

Overig

In deze bijlage kunnen niet alle kenmerken van alle financiële instrumenten en de daaraan verbonden risico's worden beschrijven. Ingeval de kenmerken van uw beleggingen afwijken van de financiële instrumenten die hierboven zijn beschreven, dient u zichzelf op de hoogte te stellen van deze afwijkende kenmerken en de specifieke beleggingsrisico's.

Bij het kiezen van beleggingen dient u telkens goed af te wegen welke beleggingscategorieën binnen uw (lange termijn) beleggingsdoelstelling vallen. Aan alle vormen van beleggen zijn in meer of mindere mate risico's verbonden. Met name het schrijven van ongedekte opties kan zeer risicovol zijn. U dient alleen in de meest risicovolle beleggingen te handelen indien u het (eventuele) verlies kunt en wilt dragen, u zich terdege bewust bent van de potentiële risico's en deze ook goed begrijpt.

Zie tevens de Voorwaarden voor Effectendiensten via Zelfstandige Beleggingsonderneming van de bank, onderdeel "Kenmerken van Effecten en daaraan verbonden specifieke Risico's".

Versie oktober 2011